

AFIST **polsko-mołdawski**

Kwartalnik 3/2026

kulturalny
wybór

**Kiszyniowski cyrk
na okładce polskiej książki**

**Pierwszy Festiwal
Filmu i Historii w Mereni
Obóz Tłumaczeniowy
PL-RO/RO-PL w Nowym Sokołcu
POLSKI JAZZ W KISZYNIEWIE**

Prima ediție a Festivalului de Film și Istorie „Memorie și Identitate” a avut loc în satul Mereni, lângă Chișinău, în perioada 3-6 iulie 2026. Unul dintre evenimentele-cheie ale festivalului a fost lansarea proiectului internațional „Ambasadele Memoriei”. Polonia s-a numărat printre țările invitate să participe la realizarea acestui proiect.

W miejscowości Mereni pod Kiszyniowem w dniach 3-6 lipca 2026 roku odbył się pierwszy Festiwal Filmu i Historii pod tytułem „Pamięć i Tożsamość”. Jednym z najważniejszych wydarzeń festiwalu była inauguracja międzynarodowego projektu „Ambasady Pamięci”. Polska znalazła się w gronie państw zaproszonych do jego współtworzenia.

Pierwszy Festiwal Filmu i Historii w Mereni

Festiwal Filmu i Historii w Mereni poświęcony był pamięci historycznej, tożsamości kulturowej i dialogowi społecznemu. Program obejmował pokazy filmowe, dyskusje publiczne, spotkania z filmowcami, wydarzenia twórcze oraz uroczystości upamiętniające.

W ramach festiwalu odbyła się inauguracja międzynarodowego projektu „Ambasady Pamięci” z udziałem przedstawicieli dyplomatycznych trzech krajów partnerskich festiwalu: Rumunii, Polski i Ukrainy. Do projektu zostało zaproszone Centrum Dialogu im. Juliusza Mieroszewskiego – polska instytucja z siedzibą w Warszawie, która zajmuje się dialogiem i badaniem relacji Polski z narodami Europy Wschodniej. Podczas uroczystości przedstawi-

cielom Centrum Mieroszewskiego przekazano wydzieloną przestrzeń, na której w przyszłości powstanie polska Ambasada Pamięci.

Projekt zakłada stworzenie w Mereni kompleksu, w którym poszczególne państwa będą mogły zaprezentować własną perspektywę historyczną i doświadczenia związane z XX wiekiem. Każdy z partnerów otrzymuje możliwość przygotowania własnej koncepcji przestrzeni pamięci – instalacji, ekspozycji lub innej formy upamiętnienia.

W ramach festiwalu Centrum Mieroszewskiego zaprezentowało również film „Katyń” w reżyserii Andrzeja Wajdy – jedno z najważniejszych dzieł polskiej kinematografii poświęconych Zbrodni Katyńskiej i losom rodzin ofiar.

Po projekcji odbyła się rozmowa „Poza pamięcią. Świadectwa rodzin ofiar represji komunistycznych”, z udziałem Izabelli Sariusz-Skapskiej – prezes Federacji Rodzin Katyńskich, Artura Bilewskiego – potomka ofiary Zbrodni Katyńskiej, Larisy Turei oraz Gheorghe Postică.

– *Juliusz Mieroszewski mówił, że polityka w 70, a może nawet w 80 procentach jest rozmową o historii. Ta myśl jest dziś wyjątkowo aktualna. Można ją rozwinąć, mówiąc, że historia w 70, a może nawet w 80 procentach jest dziś rozmową o bezpieczeństwie. Tylko społeczeństwa, które potrafią rozpoznać kłamstwo, bronić prawdy, upamiętniać ofiary i osądzać sprawców, mogą budować silne, odporne demokracje. Dlatego wydarzenia takie jak festiwal w Mereni są tak ważne. Nie są wyłącznie wydarzeniami kulturalnymi, ale kolejnymi krokami w umacnianiu demokratycznego społeczeństwa – powiedziała Paulina Baranowska, zastępczyni dyrektora Centrum Mieroszewskiego.*

Udział Centrum Dialogu im. Juliusza Mieroszewskiego w festiwalu był początkiem długofalowego zaangażowania w projekt „Ambasady Pamięci”.

Wydarzenia festiwalowe odbyły się w kilku obiektach kulturalnych i miejscach pamięci, w tym w kompleksie muzealnym na świeżym powietrzu w Mereni oraz obiektach kulturalnych w Kiszyniowie.

Tatiana Mironik

Polski zespół HANIA DEREJ QUINTET zagrał na scenie Międzynarodowego Festiwalu Jazz'N Chisinau, który odbył się w Centrum Kultury i Sztuki „Ginta Latină” w Kiszyniowie na początku lata.

Formacja poloneza HANIA DEREJ QUINTET a sustinut un recital pe scena Festivalului Internațional Jazz'N Chișinău, care a avut loc la Centrul de Cultură și Artă „Ginta Latină” la începutul verii.

Zespół powstał w 2022 roku, prezentując się podczas Międzynarodowych warsztatów jazzowych w Chodzieży CHO-JAZZ 2022. Od tamtej pory liderka kwintetu – pianistka Hania Derej – zaczęła komponować i powiększać materiał koncertowy. Utwory, które były tworzone w biegu, w podróży, między lekcjami czy w pociągu są odzwierciedleniem stanu ducha, emocji, przemyśleń, sytuacji, w jakich znajdowała się artystka, będąc w ostatniej klasie liceum.

W czerwcu 2023 roku kwintet zaprezentował się podczas 25. Bielskiej Zadymki Jazzowej Orlen Jazz Festival w Bielsku Białej. Odbiór publiczności był bardzo pozytywny, co skłoniło artystkę do nagrania albumu. Materiał został nagrany w październiku 2023 roku w studio Polskiego Radia Katowice. Hania otrzymała propozycję współpracy z holenderską wytwórnią ZenneZ Records, która ma swoją siedzibę niedaleko Amsterdamu i to właśnie pod jej szyldem ukazała się płyta pt. „Evacuation”.

Muzyka z płyty „Evacuation” w 2024 roku dotarła do 142 krajów, a największą słuchalność odnotowała odpowiednio w USA, Polsce, Kanadzie, Niemczech i Japonii.

W ankiecie JAZZTOP2024 krytyków muzycznych magazynu JAZZFORUM Hania Derej zdobyła pierwsze miejsce w kategorii „Nowa nadzieja”.

źródło: instytutpolski.pl

Formacja „Hania Derej Quintet”, iniiata în 2022 de pianista și compozitoarea Hania Derej, a debutat în cadrul Atelierelor Internaționale de Jazz CHO-JAZZ 2022 din Chodzież. De atunci, lidera formației a început să compună și să își extindă repertoriul. Piese create pe fugă, în călătorii, între cursuri sau în tren reflectă emoțiile și experiențele artistei din perioada liceului.

În iunie 2023, quintetul a susținut un concert în cadrul celei de-a 25-a ediții a festivalului Bielska Zadymka Jazzowa Orlen Jazz Festival din Bielsko-Biala. Reacția publicului a fost pozitivă, ceea ce a determinat-o pe artistă să înregistreze un album. Materialul a fost înregistrat în octombrie 2023 în studioul Radioului Polonez din Katowice. Hania a primit o propunere de colaborare din partea casei de discuri olandeze ZenneZ Records, cu sediul în apropiere de Amsterdam, iar albumul intitulat „Evacuation” a fost lansat sub această marcă.

Muzica de pe albumul „Evacuation” a ajuns în 2024 în 142 de țări, cel mai mare număr de ascultări fiind înregistrate în Statele Unite, Polonia, Canada, Germania și Japonia.

În ancheta JAZZTOP 2024 realizată de criticii muzicali ai revistei JAZZ FORUM, Hania Derej a obținut locul I la categoria „Noua speranță”.

sursa: instytutpolski.pl

Prezentăm un reportaj, realizat de SVETLANA GUMENI, directoarea Bibliotecii „Adam Mickiewicz” din Chișinău, despre prestigioasele ateliere de traducere organizate periodic în satul Solonețu Nou din România.

Prezentăm relatarea director Bibliotecii im. Adama Mickiewicza w Kiszyniowie SVETLANY GUMENI z organizowanych cyklicznie w Rumunii prestiżowych warsztatów przekładu językowego w Nowym Sokońcu.

A treia ediție a Taberei de Traduceri de la Solonețu Nou / Trzecia edycja Obozu Tłumaczeniowego w Nowym Sokońcu

În perioada 19-25 iulie 2026, Casa Polonă din Solonețu Nou a găzduit cea de-a treia ediție a Taberei de Traduceri PL-RO / RO-PL, un proiect devenit deja o tradiție pentru studenții și specialiștii interesați de traducerea dintre limba polonă și limba română. Organizată de Institutul Polonez din București, în colaborare cu Uniunea Polonezilor din România, tabăra oferă un cadru unic de învățare, schimb de experiență și apropiere între comunitățile academice și culturale din Polonia, România și Republica Moldova.

Creată pentru a reuni persoanele interesate de traducerea dintre limba polonă și limba română, tabăra se adresează studenților, traducătorilor, interpreților și tuturor persoanelor pasionate de cele două limbi și culturi.

Dacă la primele ediții participanții au fost, în principal, din România și Republica Moldova, începând cu ediția a doua li s-au alăturat și studenți de la filologia română din Polonia, alături de profesioniști din domeniul traducerii. Astfel, Solonețu Nou devine, în fiecare an, un autentic spațiu al dialogului intercultural și al schimbului de experiență, unde limba este mai mult decât un instrument de comunicare.

Un exemplu al continuității și al colaborării dintre instituțiile care promovează limba și cultura polonă este participarea, la toate cele trei ediții ale taberei, a Svetlanei Gumeni, directoarea Bibliotecii de Cultură și Literatură Polonă „Adam Mickiewicz” din Chișinău. Prezența sa constantă reflectă implicarea activă a bibliotecii în dezvoltarea relațiilor culturale și educaționale dintre Republica Moldova și România, precum și sprijinul acordat formării noii generații de traducători și promotori ai culturii polone. Totodată, participarea reprezentanților din Republica Moldova contribuie la consolidarea cooperării dintre mediul academic și instituțiile culturale din cele două țări, oferindu-se un valoros schimb de experiență și bune practici.

W dniach 19-25 lipca 2026 roku w Domu Polskim w Nowym Sokońcu odbyła się trzecia edycja projektu PL-RO/RO-PL Translation Camp, który staje się już tradycją dla studentów i specjalistów zainteresowanych tłumaczeniami z języka polskiego na rumuński. Organizowany przez Instytut Polski w Bukareszcie we współpracy ze Związkiem Polaków w Rumunii obóz oferuje unikalną platformę do nauki, wymiany doświadczeń i zbliżenia między środowiskiem akademickim i kulturalnym w Polsce, Rumunii i Republice Mołdawii.

Stworzony, aby zgromadzić osoby zainteresowane tłumaczeniami z języka polskiego na rumuński obóz, skierowany jest do studentów, tłumaczy, interpretatorów i wszystkich pasjonatów obu języków i kultur. Podczas gdy w jego pierwszej edycji uczestniczyli głównie pasjonaci języka polskiego z Rumunii i Republiki Mołdawii, od drugiej dołączyli również studenci filologii rumuńskiej z Polski oraz specjaliści z zakresu tłumaczeń. W ten sposób Nowy Sokońc staje się co roku prawdziwą przestrzenią dialogu międzykulturowego i wymiany doświadczeń, gdzie język jest czymś więcej niż tylko narzędziem komunikacji.

Przykładem ciągłości i współpracy między instytucjami promującymi język i kulturę polską jest udział we wszystkich trzech edycjach obozu Svetlany Gumeni, dyrektorki Biblioteki Kultury i Literatury Polskiej im. Adama Mickiewicza w Kiszyniowie. Jej stała obecność odzwierciedla aktywne zaangażowanie biblioteki w rozwój relacji kulturalnych i edukacyjnych między Republiką Mołdawii a Rumunią, a także wsparcie udzielane szkoleniu nowego pokolenia tłumaczy i popularyzatorów kultury polskiej. Jednocześnie udział przedstawicieli Republiki Mołdawii przyczynia się do zacieśnienia współpracy między środowiskiem akademickim a instytucjami kultury w obu krajach, oferując uczestnikom cenną wymianę doświadczeń i najlepszych praktyk.

Traducerea – o profesie care se învață prin practică

Programul ediției din acest an a fost complex, oferind participanților posibilitatea de a-și dezvolta competențele în mai multe domenii: traducere literară, traducere audiovizuală, traduceri juridice și de afaceri, precum și interpretare simultană. Cursurile au fost susținute de specialiști cu experiență, precum: Cristina Godun, Marina Ilie, Tomasz Klimkowski, Anna Maria Radu, Nicoleta Negreanu și Katarzyna Zalaszevska.

Prima zi a fost dedicată corecturii și respectării normelor lingvistice, redactării textului tradus și introducerii în domeniul traducerilor audiovizuale.

Totodată, Elżbieta Wieruszewska-Calistru, redactor-șef al revistei „Polonus”, le-a prezentat participanților istoria polonezilor din Bucovina, rădăcinile acestei comunități, tradițiile, limba și activitatea Uniunii Polonezilor din România, oferind contextul cultural în care se desfășoară tabăra.

Mai mult decât simple cursuri, fiecare atelier a reprezentat o ocazie de dialog între formatori și formabili. Specialiștii au venit nu doar pentru a preda, ci și pentru a împărtăși experiențe, pentru a învăța unii de la alții și a contribui la dezvoltarea unei comunități profesionale dedicate traducerii. Organizatorii au remarcat cu satisfacție progresul constant al participanților de la o ediție la alta, un semn că investiția în pregătirea noii generații de traducători și interpreți dă deja rezultate.

Descoperirea patrimoniului cultural al Bucovinei

Tabăra nu înseamnă doar activități desfășurate în sala de curs. Programul a inclus numeroase vizite de studiu, prin care participanții au descoperit patrimoniul cultural și istoric al comunității poloneze din Bucovina. Excursia din acest an a fost la Siret, unde participanții au vizitat sediul filialei Uniunii Polonezilor din România, fiind primiți cu ospitalitate de Maria Georgeta și Anton Perlanovschi, care le-au prezentat istoria comunității poloneze din oraș și activitatea desfășurată de organizație.

Tłumacz – zawód, którego uczy się przez praktykę

Program tegorocznej edycji był złożony. Oferował uczestnikom możliwość rozwijania umiejętności w kilku obszarach: tłumaczenia literackiego, audiowizualnego, prawniczego i biznesowego, a także tłumaczenia symultanicznego. Kursy prowadzili doświadczeni specjaliści, tacy jak: Cristina Godun, Marina Ilie, Tomasz Klimkowski, Anna Maria Radu, Nicoleta Negreanu i Katarzyna Zalaszevska.

Pierwszy dzień poświęcony był poprawności i zgodności z normami językowymi, redakcji tekstu tłumaczenia oraz wprowadzeniu do dziedziny tłumaczeń audiowizualnych. Jednocześnie Elżbieta Wieruszewska-Calistru, redaktor naczelna czasopisma „Polonus”, przedstawiła uczestnikom historię Polaków na Bukowinie, korzenie tej społeczności, tradycje i język oraz działalność Związku Polaków w Rumunii, ukazując tym samym kontekst kulturowy, w którym odbywał się obóz.

Nie były to proste kursy, ale warsztaty, które stanowiły okazję do dialogu między trenerami a uczestnikami. Specjaliści przyjechali nie tylko po to by nauczać, ale także by dzielić się doświadczeniami, uczyć się od siebie nawzajem i przyczyniać się do rozwoju profesjonalnej społeczności zajmującej się tłumaczeniami. Organizatorzy z satysfakcją odnotowali stałe – z edycji na edycję – postępy uczestników, co świadczy o tym, że inwestowanie w szkolenie nowego pokolenia tłumaczy już przynosi efekty.

Odkrywanie dziedzictwa kulturowego Bukowiny

Obóz to nie tylko zajęcia prowadzone w salach wykładowych. Program obejmował liczne wizyty studyjne, dzięki którym uczestnicy odkrywali dziedzictwo kulturowe i historyczne społeczności polskiej na Bukowinie. W tym roku zorganizowano wycieczkę do Siretu, gdzie uczestnicy odwiedzili siedzibę oddziału Związku Polaków w Rumunii i zostali gościnnie przyjęci przez Marię Georgetę i Antona Perlano-vschiego, którzy przedstawili im historię społeczności polskiej w mieście i działalność organizacji. Program kontynuowano w odrestaurowanym budynku Muzeum Historycznego, w którym jest otwarta specjalna eks-

Programul a continuat cu vizitarea edificiului restaurat al Muzeului de Istorie Siret – Memorialul Holocaustului Evreilor din Bucovina, a cimitirului evreiesc, a bisericii și cimitirului catolic, oferind participanților o imagine amplă asupra caracterului multicultural al orașului Siret. Un moment apreciat de toți a fost fotografia de grup realizată lângă muralul artistului polonez Wojciech Woźniak, realizat anul trecut datorită colaborării dintre Uniunea Polonezilor din România și Centrul Cultural Siret.

Patrimoniul polonez – o responsabilitate comună

Un moment aparte al taberei l-a constituit întâlnirea cu voluntarii implicați în proiectul „Cimitirele, capelele și crucile de la marginea drumurilor din Solonețu Nou – documentarea patrimoniului cultural polonez din România”. Participanții au avut ocazia să afle detalii despre activitatea de inventariere a monumentelor funerare și a micii arhitecturi sacre din localitate, precum și despre importanța conservării patrimoniului cultural al comunităților poloneze din Bucovina. Despre proiect și rezultatele acestuia au vorbit Magdalena Pokrzyńska, Jerzy Akielaszek și Karol Szczepaniak.

Proiectul este coordonat de Asociația „Głogowska Edukacja Kresowa”, în colaborare cu Institutul de Sociologie al Universității din Zielona Góra, Uniunea Polonezilor din România și Muzeul Municipal din Dzierżonów, fiind finanțat de Institutul Național al Patrimoniului Cultural Polonez din Străinătate POLONIKA, prin programul „Patrimoniul cultural polonez din străinătate – voluntariat”.

Serile taberei au fost dedicate culturii și istoriei Poloniei contemporane, prin jocuri, cântece, activități interactive și discuții care au consolidat legăturile dintre participanți. Aceste momente au demonstrat că traducerea nu înseamnă doar cunoașterea limbii, ci și înțelegerea contextului cultural și istoric în care aceasta funcționează.

Participanții au descoperit mai bine comunitatea poloneză din România și au înțeles rolul esențial pe care îl au voluntarii, organizațiile poloneze și statul polonez în păstrarea identității și patrimoniului cultural al polonezilor din afara granițelor.

La finalul celei de-a treia ediții, participanții au plecat acasă nu doar cu noi cunoștințe și experiențe profesionale, ci și cu prietenii, colaborări și inspirație pentru viitor.

Tabăra de Traduceri PL–RO / RO–PL de la Solonețu Nou demonstrează că investiția în

poziția i Memorial Holocaustului Żydów z Bukowiny, na starym cmentarzu żydowskim, w kościele i na cmentarzu katolickim, Te wizyty pozwoliły uczestnikom na stworzenie pełniejszego obrazu wielokulturowego charakteru miasta Siret. Wycieczkę zwieńczono grupowym zdjęciem przy muralu polskiego artysty Wojciecha Woźniaka, który powstał w ubiegłym roku na bocznej fasadzie Centrum Młodzieży dzięki współpracy Instytutu Polskiego w Bukareszcie ze Związkiem Polaków w Rumunii i lokalnymi władzami.

Polskie dziedzictwo – wspólna odpowiedzialność

Szczególnym momentem obozu było spotkanie z wolontariuszami zaangażowanymi w projekt „Cmentarze, kapliczki i krzyże przydrożne w Nowym Sokołcu – dokumentowanie polskiego dziedzictwa kulturowego w Rumunii”. Uczestnicy mieli okazję zapoznać się ze szczegółami dotyczącymi inwentaryzacji zabytków nagrobnych i małej architektury sakralnej w tej miejscowości, a także z istotą ochrony dziedzictwa kulturowego społeczności polskiej na Bukowinie. O projekcie i jego rezultatach opowiedzieli Magdalena Pokrzyńska, Jerzy Akielaszek i Karol Szczepaniak. Projekt jest koordynowany przez Stowarzyszenie „Głogowska Edukacja Kresowa” we współpracy z Instytutem Socjologii Uniwersytetu Zielonogórskiego, Związkiem Polaków w Rumunii oraz Muzeum Miejskim w Dzierżonowie, a finansowany przez Narodowy Instytut Polskiego Dziedzictwa Kulturowego za Granicą POLONIKA w ramach programu „Polskie Dziedzictwo Kulturowe za Granicą – Wolontariat”.

Wieczory obozowe poprzez gry, piosenki, interaktywne działania i dyskusje poświęcone były kulturze i współczesnej historii Polski. Wzmocniły więzi między uczestnikami. Te chwile pokazały, że tłumaczenie to nie tylko znajomość języka, ale także zrozumienie kontekstu kulturowego i historycznego, w którym on funkcjonuje.

Uczestnicy lepiej poznali polską społeczność w Rumunii i zrozumieli istotną rolę, jaką wolontariusze, organizacje polskie i państwo polskie odgrywają w zachowaniu tożsamości i dziedzictwa kulturowego Polaków za granicą.

Po trzeciej edycji obozu uczestnicy wrócili do domów nie tylko z nową wiedzą i doświadczeniami zawodowymi, ale także z nowymi przyjaciółmi, nawiązaną współpracą i inspiracjami na przyszłość.

Obóz Tłumaczeniowy PL–RO / RO–PL w Nowym Sokołcu pokazuje, że inwestowanie w edukację, dialog międzykulturowy

educație, dialog intercultural și cooperare internațională produce rezultate remarcabile. Progresul participanților de la o ediție la alta oferă motive reale de optimism și confirmă că viitoarea generație de traducători și interpreți româno-polonezi și polono-români va contribui la dezvoltarea relațiilor culturale dintre cele două țări.

Într-o lume în care comunicarea dintre culturi este mai importantă ca oricând, Solonețu Nou continuă să fie un loc unde limbile, tradițiile și oamenii se întâlnesc firesc, iar fiecare ediție a taberei demonstrează că pasiunea pentru traducere poate construi punți durabile între Polonia, România și Republica Moldova.

Atelier de traducere

Unul dintre exercițiile propuse în cadrul taberei a fost traducerea unui fragment din volumul *Poltergeist* (2024) de Urszula Honek. Mai jos publicăm textul original în limba polonă și traducerea în limba română, realizată de Svetlana Gumeni în cadrul atelierului de traducere de la Solonețu Nou.

„Wziąć wdech (tak jak wtedy) i przestać oddychać. Czytać o chorobach, objawach i nagłych zgonach. Pogodzić się, że miłość odchodzi, a potem wraca albo wraca i odchodzi, a zimy się ciągną, ptaki nie odlatują. Słońce wschodzi i zachodzi, słońce wschodzi i zachodzi, nie odróżniać dnia od nocy. Śnić o starych rodzicach, widzieć ich bezwładne ciała. Oczy matki otwarte, oczy ojca zamknięte; paraliż, przykurcz mięśni, miednica, kość łono, palec wskazujący. Słońce wschodzi i zachodzi, słońce wschodzi i zachodzi, ptaki nie odlatują zimą. A dni, a dni, tak (jak w dzieciństwie), ciągną się. W twoim domu palą się światła, choć żadna ręka ich nie włącza”. (Urszula Honek, *Poltergeist*, 2024).

i cooperare internațională prynosi neuziklye wyniki. Postępy uczestników z edycji na edycję dają prawdziwe powody do optymizmu i potwierdzają, że kolejne pokolenie tłumaczy rumuńsko-polskich i polsko-rumuńskich przyczyni się do rozwoju relacji kulturalnych między oboma krajami.

W świecie, w którym komunikacja między kulturami jest ważniejsza niż kiedykolwiek, Nowy Sokołec nadal jest miejscem, gdzie języki, tradycje i ludzie naturalnie się spotykają, a każda kolejna edycja obozu pokazuje, że pasja do tłumaczeń może budować trwałe mosty między Polską, Rumunią i Republiką Mołdawii.

Warsztaty tłumaczeniowe

Jednym z ćwiczeń zaproponowanych podczas obozu było tłumaczenie fragmentu książki „*Poltergeist*” (2024) Urszuli Honek. Poniżej publikujemy oryginalny tekst w języku polskim oraz tłumaczenie na język rumuński, wykonane przez Svetlanę Gumeni podczas warsztatów tłumaczeniowych w Nowym Sokołcu.

„Să respiri adânc, ca altădată, și să-ți ții respirația. Să citești despre boli, simptome și moarte subită. Să te împaci cu gândul că iubirea pleacă, apoi se întoarce, ori se întoarce doar ca să plece, că iernile nu se mai sfârșesc, iar păsările nu mai zboară. Soarele răsare și apune, soarele răsare și apune, până nu mai deosebești ziua de noapte. Să-i visezi pe părinții îmbătrâniți, să le vezi trupurile nemișcate. Ochii mamei deschiși, ochii tatălui închiși, paralizie, mușchii atrofiați, bazin, os, pântec, deget arătător. Soarele răsare și apune, soarele răsare și apune, păsările nu mai zboară iarna. Iar zilele, zilele se lungesc ca în copilărie. În casa ta ard luminile, deși nu le aprinde nicio mână”. (Traducere semnată de Svetlana Gumeni, 2026).

Pe coperta volumului „Cirk. Build Your Own Socialist Modernist Circus”, apărut la editura poloneză Zupagrafika, este o fotografie a ciroului din Chișinău. Cartea este dedicată edificiilor destinate spectacolelor de circ, care au fost construite în perioada sovietică și au supraviețuit până în zilele noastre. Aceste construcții sunt analizate de autorii lucrării nu doar ca spații pentru spectacole, ci și ca monumente unice ale arhitecturii moderniste care au schimbat imaginea orașelor.

Zdjęcie Cyrku w Kiszyniowie znalazło się na okładce książki wydanej przez polskie wydawnictwo Zupagrafika – „Cirk. Build Your Own Socialist Modernist Circus”. Publikacja poświęcona jest obiektom cyrkowym, które powstały w czasach sowieckich i przetrwały do dziś. Autorzy analizują je nie tylko jako miejsca występów, ale jako unikatowe zabytki architektury modernistycznej, które odmieniły krajobrazy miast.

KISZYNIOWSKI CYRK NA OKŁADCE POLSKIEJ KSIĄŻKI

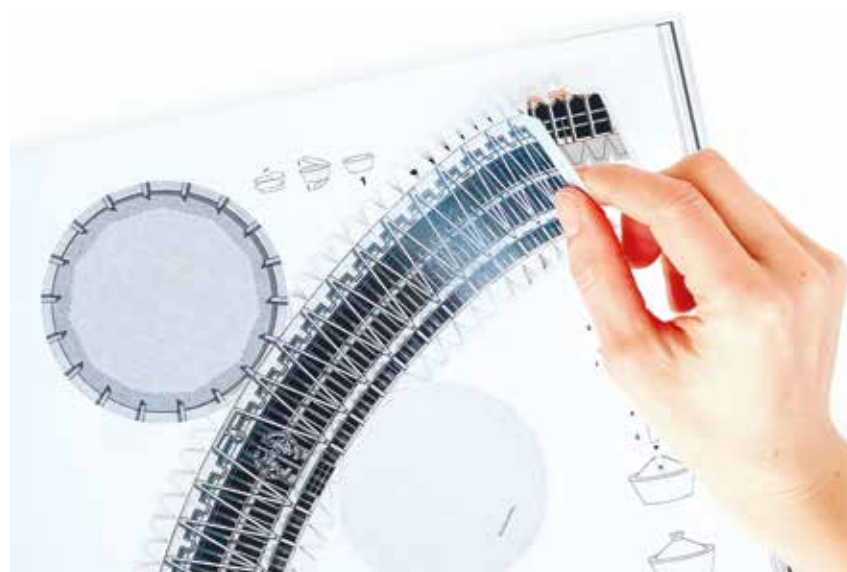
Z OPISU OD WYDAWCY

Na przestrzeni lat 60. i 80. XX wieku stacjonarne gmachy zastąpiły tymczasowe namioty cyrkowe, które przez lata funkcjonowały na terenie byłego ZSRR. Z czasem budynki cyrków wyodrębniły się jako osobna typologia powojennej architektury. Powstając zarówno w stolicach, jak i mniejszych miastach byłych republik radzieckich – od Kiszyniowa po Dniepr i od Taszkentu po Almaty – obiekty te łączyły socmodernizm, eksperymentalną inżynierię i funkcję widowiskową. Dzięki swoim futurystycznym, betonowym formom – często przypominającym latające spodki – oraz złożonym mechanizmom ukrytym w ich wnętrzach, nowe bryły przekształciły cyrk objazdowy w instytucję: po części teatr, po części maszynę, po części miejską dominantę.

Od Europy Wschodniej po Azję Centralną i Wschodnią książka CIRK od Zupagrafika przedstawia 17 cyrków wybudowanych w byłym Związku Radzieckim. Niektóre z nich funkcjonują do dziś; inne poddane zostały renowacji po okresie zaniedbania. Razem tworzą mało znany rozdział ukształtowanej przez ideologię i masową rozrywkę powojennej architektury modernistycznej.

Pierwsza część pozycji zawiera rozdziały przybliżające historię i architekturę tych specyficznych obiektów ilustrowane imponującymi fotografiami. W drugiej części znajduje się pięć ilustrowanych modeli cyrków – do wyjęcia z arkuszy i samodzielnego złożenia za pomocą kleju.

Modele do złożenia: Biskek – Kirgiski Cyrk Państwowy, Kiszyniów – Cyrk Państwowy w Kiszyniowie, Dniepr – Cyrk Państwowy w Dnieprze, Moskwa – Wielki Moskiewski Cyrk Państwowy, Taszkent – Cyrk Państwowy w Taszkencie. ■

Cyrk w Kiszyniowie jest przykładem późnego brutalizmu w architekturze

Przed laty Cyrk w Kiszyniowie był chlubą Mołdawii. Jego uroczyste otwarcie nastąpiło w 1981 roku. Obiekt jednak nie przetrwał próby czasu.

Fakt, że model Cyrku w Kiszyniowie znalazł się wśród pięciu budynków wybranych do trójwymiarowej reprodukcji, stanowi dodatkowe docenienie jego wartości architektonicznej i symbolicznej. Jednak w papierowej wersji makiety Cyrku w Kiszyniowie rzeźba jednego z klaunów jest bez głowy... Najwyraźniej zdjęcie do książki zrobiono już po tym, jak rzeźba została okaleczona, a autorzy uznali, że taki był zamysł architekta...

Dla Republiki Mołdawii obecność Cyrku w Kiszyniowie na okładce tej książki ma szczególne znaczenie. Jest potwierdzeniem, że ten budynek, jeden z najbardziej rozpoznawalnych symboli stolicy, wciąż budzi zainteresowanie badaczy, architektów i miłośników dziedzictwa kulturowego z całego świata.

W 1988 roku nad wejściem głównym zainstalowano dużą rzeźbę autorstwa Matwieja Lewinsona. Przedstawia ona dwóch akrobatycznych klaunów witających gości. 22 czerwca 1999 roku rzeźba została wpisana do rejestru zabytków chronionych Republiki Mołdawii.

**W Cyrku w Kiszyniowie
odbywały się pokazy, o których
pamiętają całe pokolenia.
Co pozostało z tego miejsca
we wspomnieniach dzisiejszych
dorosłych?**

W drugiej połowie lat 60., z okazji rocznicy powstania Kiszyniowa, ZSRR przeznaczył środki na budowę cyrku. Budowa rozpoczęła się w 1978 roku. Zespół projektowy chciał, aby cyrk wyróżniał się na tle standardowych projektów proponowanych przez Moskiewski Instytut Obiektów Sportowych i Widowiskowych. Architekci z instytutu projektowego w Mołdawii zdolali przekonać minister kultury ZSRR Jekatierinę Furcewą do opracowania odrębnego projektu dla cyrku w Kiszyniowie.

Oryginalną bryłę zaprojektował Siemion Szojchet – był jednym z najbardziej uznanych mołdawskich architektów. Za swoje realizacje otrzymał w 1984 roku Nagrodę Państwową Mołdawskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej.

W centralnej części konstrukcji znajduje się arena, która ma 13 metrów średnicy. Wokół zbudowano trybuny dla widzów. Łącznie jeden spektakl mogło obserwować nawet 1900 osób. Wokół areny znajdowało się foyer spacerowe i letnie werandy. Znajdowały się tam również pomieszczenia dla artystów i personelu pomocniczego, schroniska dla zwierząt oraz klinika weterynaryjna.

Podczas projektowania cyrku główny architekt Siemion Szojchet oraz kierownik zespołu architektonicznego Ałła Kiriczenko zwrócili szczególną uwagę na architekturę wnętrza. To prawdziwa synteza sztuk: architektury, rzeźby, ceramiki dekoracyjnej i malowideł ściennych. Do współpracy zaproszono wybitnych mołdawskich specjalistów.

Akcenty stanowiły kryształowe żyrandole, złote metalowe detale, mozaikowe wizerunki różnych zwierząt cyrkowych na podłodze holu, żywe i dynamiczne monumentalne

malarstwo enkaustyczne* w foyer, ceramiczne panele i różnorodne wstawki artystyczne autorstwa mołdawskich artystów. Wnętrze w pełni oddawało motyw cyrku i tworzyło świąteczną atmosferę.

Projekt obejmował specjalną arenę prób, która umożliwiała artystom pracę nad nowymi programami równoległe z trwającymi przedstawieniami oraz rozgrzewkę przed występami. W tamtych czasach druga arena była rzadkością w cyrkach. Zespoły z innych miast Związku Radzieckiego przyjeżdżały do cyrku specjalnie po to by przygotować nowe programy.

W chwili powstania Cyrk w Kiszyniowie był czwartym na świecie i pierwszym w ZSRR pod względem estetyki i wygody. W okresie świetności organizowano tu od 36 do 57 przedstawień miesięcznie, podczas gdy w innych cyrkach w ZSRR od 12 do 14.

Po upadku ZSRR występy w Cyrku zmalały. W 2004 roku Cyrk został zamknięty z powodu remontu na czas nieokreślony. Od tamtej chwili modernistyczny obiekt popada w ruinę. Okna przysłonięte są dyktą, lustra potłuczono, we wnętrzu brakuje wielu elementów. Władze Kiszyniowa próbowały rewitalizować obiekt, ale po prostu nie miały na to pieniędzy.

W 2014 roku podjęto próbę ożywienia miejsca. Dach i ściany budynku zostały odnowione, wyremontowano szatnię i małą arenę cyrkową, której średnica wynosi 9,51 m i posiada 300 miejsc dla widzów. 30 maja 2014 roku odbyło się uroczyste otwarcie małej areny cyrkowej, która działa do dziś.

Julia Kiriłłowa
zdjęcia: locals.md

* Enkaustyka – starożytna technika malarstwa, w której spoiwem dla pigmentów jest воск pszczeli (często z dodatkiem żywicy lub olejów). Farby nakłada się na podłoże (np. drewno lub płótno) w stanie płynnym, używając podgrzewanych narzędzi.

W 2022 roku
Cyrk w Kiszyniowie
został wpisany
do rejestru zabytków
objętych ochroną
państwa.

GLÓWNA ARENA CYRKU W KISZYNIOWIE OTRZYMA NOWE ŻYCIE

Projekt renowacji jest częścią Programu Budowy Zaufania Unii Europejskiej, która już przeznaczyła ponad 1 800 000 euro na pokrycie kosztów szczegółowej oceny technicznej projektu oraz prac remontowo-konserwatorskich w pierwszym etapie. Pozwoli to zapobiec degradacji budynku cyrkowego spowodowanej czynnikami zewnętrznymi.

Szacunkowy koszt gruntownego remontu budynku Cyrku w Kiszyniowie wynosi ponad 9 milionów euro. UE przeznaczy 1,5 miliona euro na renowację głównej areny.

- bieżące wydarzenia kulturalne • relacje z wystaw i muzeów • festiwale
- koncerty • recenzje filmów i książek

AFISZ
polsko-mołdawski

Zadanie współfinansowane ze środków Kancelarii Senatu w ramach sprawowania opieki Senatu Rzeczypospolitej Polskiej nad Polonią i Polakami za granicą w 2026-2027 roku

Publikacja wyraża jedynie poglądy autorów i nie może być utożsamiana z oficjalnym stanowiskiem Senatu RP oraz Fundacji Pomoc Polakom na Wschodzie im. Jana Olszewskiego

wydawca	Stowarzyszenie Polska Wiosna w Mołdawii
e-mail:	polskawiosna@gmail.com
redagowanie	Elena Pumnea, Helena Usowa
tłumaczenie	Lucia Turcanu
korekta	Jolanta Domek-Tobolska
korespondenci	Alexei Bondarciuc, Mari Bondarciuc, Julia Kiriłowa, Swietłana Laptiacru, Tatiana Mironik